

прошивається з обох боків, тому лице і виворіт виходять майже однаковими. На Полтавщині коса гладь менш поширена та, як і пряма гладь, називається лиштвою. Нею вишивають рушники та сорочки.

Вишивання починають з того, що підбирають квадратик з ниток полотна, наприклад, 4x4; 5x5; 6x6 ниток. Якщо нитки основи і утоку різні по товщині, то підбирають таку кількість ниток, щоб отримати квадрат, наприклад, 4x5 ниток. Вишивають справа на ліво: закріплюють робочу нитку петлею або стібками по діагоналі квадрата, голку виводять внизу зліва, а вколюють вверху справа.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Енциклопедія українознавства для школярів і студентів. Донецьк: Сталкер, 2000. – 496 с.*
2. *Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки / Тетяна Кара-Васильєва. - К. : Мистецтво, 2008. - 461 с.*
3. *Сусак К. Р. Українське народне вишивання / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. - Київ : Науковий світ, 2006, -284 с.*

*Кубракова Ольга
(Полтава, Україна)*

ПОЄДНАННЯ КОЛЬОРІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ВИШИВЦІ

БІЛИЙ – повагу до білого кольору можна пояснити тим, що білий об'єднує усі кольори. Кожен з наших духовних центрів (чакр) забарвлений у певний колір, а білий знаходиться над ними зверху, над головою. Чорний колір, навпаки, як антипод білого, знаходиться внизу. Між білим і чорним лежить увесь спектр кольорової гами.

Риса вишивати білим по білому притаманна нашим предкам-аріям, які звалися синами Світла. Використовуючи відповідну символіку та білий колір, вони заявляли про свою приналежність до Світла (білі рушники, білі сорочки, білі штани, білі свити, білі хати ззовні і зсередини – усе біле). Таким чином арії наближалися до світу Світла Отця, бо Його іпостась – це білий колір. Вишивку «білим по білому» сприймають більш духовні люди, які живуть верхніми чакрами і високими ідеалами. Така вишивка створена для духовного споглядання, тому для неї використовуються дуже складні «ювелірні» техніки.

У білому кольорі люди найкраще себе почувають і найшвидше відновлюють свій енергетичний потенціал. Не варто фарбувати стіни оселі у темні кольори. Білий, у деяких країнах, використовується також і як жалобний колір. В Індії жінка в жалобі носить білий колір, знімає із себе всі прикраси.

У біле вдягнуті всі, хто служить «заупокійну», проводжаючи його в останню путь. У цьому випадку білий є символом світлої дороги, духовного саява, у яке відійшла душа новопредставленого.

Білий колір усе відбиває та випромінює. Тому по потребі потрапити у незнайоме оточення, найкраще одягтися у біле, бо вся чужа енергетика та супротивна дія буде негайно відбита назовні, даючи цілковитий захист і

найкомфортніші відчуття. Наші предки це дуже добре знали, віддаючи перевагу білим речам. Сьогодні найбільше білих вишивок залишилося у нас на Полтавщині, Київщині, Чернігівщині, на Поділлі, у Поліссі та в Південних районах. У Західній Україні білі вишивки мають гуцули, бойки, лемки, збереглися вони також і на Покутті.

ЧОРНИЙ – це абсолютна п'ятьма, символізує глибину Божественної таїни. Тому монахи у чорному, показують світу своє повне зречення, відсторонення від мирського і прагнення заглибитися в таємниче, божественне.

Чорний одяг сповіщає про те, що людина, яка його вдягла, перебуває сама в собі і не налаштована на зовнішні контакти. Ті, хто перебуває у жалобі, своїм виглядом, своїм чорним кольором розповідають оточуючим, про глибину своїх внутрішніх переживань з приводу тяжкої втрати, просять сторонніх не турбувати їх, не проникати у на сьогодні закритий внутрішній світ, дати можливість самим пережити цей тяжкий момент.

Сучасна молодь (і не тільки вона) дуже полюбляє чорний колір. Прихильники чорного демонструють своє невдоволення світом і таким чином виказують до нього своєрідний протест. Можливо, через це усі магазини одягу заповнені майже всуціль чорними речами. Нещодавно я також мала проблему з купівлею для себе святкового одягу, у якому мала йти на весілля. Склалося враження, що всі, навіть, досить дорогі крамниці та бутіки належать тим чи іншим боком до «Бюро ритуальних послуг». На мої прямі запитання продавці відповідали, що зараз так модно, і на весілля тепер теж ходять у чорному.

Чорний колір не дуже добре позначається на самопочутті і здоров'ї людини, якщо його носити скрізь і завжди. Чорний є антиподом білого, він не випромінює, він усе вбирає, все... Тому, його носити можуть лише дуже енергетично стійкі люди, часто і ті, хто здатен жити енергією інших. Особливо не рекомендується він для дітей, бо дітям для їх розвитку, підтримки енергетичного поля та насичення чакр потрібні світлі або чисті яскраві кольори.

Яскравим прикладом неоднозначності, багатогранності та глибини символіки є те, що чорні вишивки поряд із білими поширені по всій Україні і використовуються залежно від ситуації, а не тільки як колір смерті чи жалоби. Є регіони, де чорним кольором вишиваються навіть весільні сорочки (сокальські вишивки). Чорний – це також колір землі, багатства (усе в себе вбирає), урочистості (чорні вечірні сукні, фраки і смокінги).

Рушники самим чорним зараз ніколи не вишиваються, але існує припущення, що чорно-білі рушники, як і чорно-білі писанки раніше використовувались у поховально-поминальній обрядовості, можливо, вони зникли через постійну потребу в ужитку та через втрату традиції і замінилися іншими рушниками.

ЧЕРВОНИЙ – притаманний для всієї України. Це і пояси, і плахти, і

спідниці, і чоботи, і хустки, і прикраси, і рушники, і безліч побутових речей. Особливо славиться багатими червоними вишитими рушниками Полтавщина, а тканими Крелевеччина.

Червоний колір у палітрі кольорів – перший. Він відповідає нижній кореневій чакрі, чакрі тембру життя, імпульсу життя. Він найактивніший, найагресивніший, збуджуючий, його роль – енергетичне підживлення, утвердження життя, захисту, тобто його берегова функція неперевірена. Червоний колір символізує чоловічу основу в природі, відповідає стихії вогню, холеричному темпераменту, тому він гарячий, зігріваючий.

У першу чергу в українській народній вишивці червоний колір домінує на весільних рушниках, він символізує нерозривний кровний зв'язок, любов (серце), рід (гроно калини), тобто усе, що сприяє зміцненню сім'ї та щасливому подружньому життю.

Червоний – це також краплі крові, пролітої воїнами за рідну землю.

Домінанта чорного в одязі існує на Поділлі, на Полтавщині – білого, а на Поліссі червоного. На Поліссі найбагатші сорочки, вишиті самим лише червоним або з легкою обвідкою контуру чорним чи синім, і саме там ткалися неперевірені червоні вовняні спідниці (літники). Червона низь є також і в гуцулів. На Закарпатті можна побачити сорочки, вишиті тільки червоним кольором.

Червоні нитки колись були дуже дорогими, бо фарбник виготовлявся з червецю або кошенілі. Щоб отримати гарний червоний колір, потрібна була велика кількість пігменту, тому колись, за князівських часів, при сплаті податків з кожного подвір'я поряд з такими продуктами, як мед та хутро, обов'язковою була і ложка червецю, тобто фарбувального порошку. Через це червоним могли фарбувати тільки вельможі та заможні верстви населення. Прості люди добували червоний колір з рослинної сировини. Цікаві відтінки давали марена, підмаренник, звіробій та інші рослини і ягоди.

СИНІЙ – пісний і використовується здебільшого в українській вишивці тільки як контур. У поєднанні з червоним він виступає як антипод. Якщо червоний – активний гарячий вогненний, то синій – холодний, пасивний, як вода. Синій – це символ водяної стихії, жіночої основи в природі протилежної стихії вогню та чоловічій основі. У началах усього сущого лежить взаємодіюча єдність і боротьба протилежностей чоловічого та жіночого, і саме цей аспект Світобудови характеризує поєднання червоного з синім. Червоний разом із незначним додатком синього – гармонізуюче сполучення. Так небесні Вогонь і Вода проявляються у світі з переважанням вогню, з переважанням активного духовного начала, яке є імпульсом життя, що рухає його вперед. Якби ці дві стихії були абсолютно врівноважені, то не було б поступу життя, настала б ентропія – рівновага, нуль, смерть... Для процесів, направлених на смертельну рівновагу ентропії, у нашому світі чинників більш ніж достатньо.

Синій колір кличе, манить за собою, символізує прагнення до безконечності, до чистих надчуттєвих переживань. Він, як нескінченне заглиблення у вічність, де нема і не може бути кінця. Синій колір відповідає горловій чакрі і високому ступеневі розвитку людини.

К. Кестлін, маловідомий автор XIX ст. пише: «Синій – надзвичайно м'який та охолоджуючий контраст усьому непокоючому, яскравому, тиснучому, стомлюючому; це картина мирної ніжності та насолоджуючої свіжості; це сама тендітність у порівнянні з усією матеріальною громіздкою вагомістю».

Синій колір, як і чорний, поглинає, втягує проміння в себе, він розвиває концентричний рух по спіралі (як равлик, що заповзає у свою хатинку) і віддаляється від людини. У синьому можна потонути.

ЗОЛОТИЙ І ЖОВТИЙ – у Південній Київщині та у Середньому Подніпров'ї до червоно-чорної гама вишивок іноді додаються вкраплення золотого або жовтого. Найчастіше жовтий колір вживається у поліхромних вишивках західних областей України. Західноукраїнська вишивка цікава тим, що для вишивання підбирається кілька відтінків жовтого з переходом в оранжевий, червоний, коричневий. Завдяки цьому вишивка сяє внутрішнім світлом, вона уся ніби світиться, горить. У подільських мереживах жовтим кольором роблять розшивки, він також буває основним кольором в одному з ярусів орнаменту сорочки, а також на краю манжетів.

Жовтий колір на жіночих сорочках іноді бере на себе кольоровий акцент у загальному колориті. На Подільських вишивках вживається жовтий колір з абрикосовим відтінком, таку сорочку, вишиту майже одним цим кольором, одягала молода на другий день весілля. Цей відтінок жовтого отримували в домашніх умовах, фарбуючи нитки гречаною половиною чи соломою. Гречка вирощувалась повсюдно, і було достатньо матеріалу для фарбування ниток. На перший день найчастіше одягалася сорочка вишита білим по білому. Ця традиція дуже давня. Такі відтінки жовтого можна зустріти також у клембівських вишивках. Сорочки, вишиті окремими ярусами жовтого і чорного носили вдови. Таке поєднання кольорів також є дуже древнім і шляхетним, але треба добре розуміти, що ним висловлюється.

Жовтий колір у народних вишивках має бути благородного густого кукурудзяного відтінку, а ні в якому разі не флуоресцентним, не лимонним, без салатого або зеленкуватого відтінків, тоді він органічно вплітається у червоно-чорну або червоно-синю гаму. Потрібно використовувати поєднання різних відтінків синього індиго з кукурудзяними жовтими, тоді воно виглядатиме шляхетно, і ні в якому разі не можна вживати їдкі акрилові кольори. Найкраще використовувати нитки, пофарбовані у жовте рослинними фарбниками, які дають м'яку природну гаму тонких відтінків. Різні відтінки жовтого отримати не складно, бо його дають безліч наших простих рослин.

Жовтий колір сприймається нами, як сонце, світлим, виблискуючим і

сяючим, тому він легкий, дещо збуджуючий і зігріваючий. Після білого цей колір найкраще відбиває світло. Створюється враження, ніби світло ледь торкається поверхні, ковзає по ній, не проникаючи у потаємну внутрішню глибину. Яскравість жовтого і гладенька блискуча поверхня, взаємодоповнюючись, створюють величний коштовний золотий полиск.

Жовтий колір – поверхневий, він не приховує в собі ніяких таємниць і сприймається цілком і просто. Жовтий колір має здатність розширюватися, заповнюючи собою простір, тож у великій мірі та при глибоких сильних відтінках – він може бути нав'язливим, і досить скоро набридне. Жовтий долаючи всі перепони, безцільно розсіюється у просторі. Тому він є кольором, символізуючим багатство.

Жовтий виражає основну психічну потребу – розкритися. У ньому перебуває надія, прагнення радості, щастя. Це колір зняття довготривалої напруги і досягнення поставленої мети.

У народному шитві жовтий часто виступає кольором, що заміняє золото. Але якщо жовтий колір є відображенням свободи і щастя, то саме це його значення підсилюється завдяки гладенькій, відполірованій, блискучій поверхні золота. Золото, незалежно від його купівельної спроможності, виражає почуття безмежного осяйного щастя.

У далеку давнину царі і цариці були жерцями – великими посвяченими, помазаниками Божими і носили на собі багато золота, щоб отримувати божественну інформацію, а не для того, щоб похизуватися і затьмарювати оточуючих блиском своєї величі. Те ж саме відноситься і до священнослужителів, які повинні мати постійний зв'язок із божественними енергіями та інформаційним полем. Яскравим прикладом цьому можуть служити царські золоті вінці та корони, митри і тіари священнослужителів, які є своєрідними антенами, налаштованими на хвилі з духовного світу.

Зараз облачення та атрибутика священнослужителів замінені на штучні, синтетичні, – це просто мішура, що дозволяє їм лише блищати, як новорічна ялинка. Насправді, щоб мати контакт з духовним світом, потрібне справжнє щире золото, у яке впліталось у певному порядку дорогоцінне каміння.

ЗЕЛЕНИЙ – один з найулюбленіших кольорів українців. Хоча зелений колір використовується, здебільшого, в українських поліхромних вишивках, у ткацтві, у плечовому та поясному одязі він був дуже поширений. Зелені керсетки, плаhti, спідниці, жупани, юпки, чоловічі штани та шаровари, пояси, хустки, головні убори, прикраси – усього й не перелічити.

Зелений колір утворюється від основних кольорів жовтого та синього. Це колір живої природи, рослинного царства, яке виникло на межі між небом (жовте сонячне світло) і землею (синьою) водою. Наступальний і збуджуючий рух жовтого кольору і протилежний йому заспокійливий та відступаючий рух синього взаємонеутралізуються і консервуються в зеленому. Це самодостатній, статичний, пасивний колір. Зелений несе

задоволення і спокій, він має такі якості, як наполегливість і витримка. Зелений не має фонтануючої сили та енергії, він утримує в собі енергію потенціальну, яка відображує внутрішню напругу, але не виходить назовні. Зелений колір символізує пробудження природи, вічне життя, молоді сили, ріст і розвиток.

КОРИЧНЕВИЙ – утворюється від затемнення жовто-червоного. Імпульсивна життєдайна сила червоного, завдяки затемненню, пригальмовується, стримується і завмирає. Коричневий уже не має експансивності, агресії, активності та ударної сили червоного кольору, в ньому залишається прихована, заснула життєдайна сила, як у насініні, що колись має прорости. Тому коричневий колір – улюблений колір землеробів, це колір весняної розораної землі, щойно засіяної й обіцяючої щедрий та добрий урожай.

В українській вишивці коричневий зустрічається найчастіше на території Буковини та у поліхромних вишивках Західної України. Але так само, як і зелений, він дуже поширений у виготовленні тканих та валяних вовняних виробів, у верхньому одязі та ужиткових речах. Улюбленим предметами домашнього затишку є дерев'яні меблі з безліччю відтінків коричневого кольору.

СІРИЙ – так само, як чорний і білий відноситься до ахроматичних кольорів, як і зелений, він утримує в собі протилежності, але білого й чорного. Це самий нейтральний колір – він не світло і не темрява, не зовнішній і не внутрішній, не напруження та розслаблення. Сірий – це межа, це контур, це тло. Сірий (так само, як і інші ахроматичні кольори – білий і чорний) збільшує інтенсивність та підсилює дію кожного хроматичного кольору, що знаходиться поряд.

Світло-сірий колір впливає досить легко, він виражає стан вільного та піднесеного збудження, ця якість споріднює його з червоним. Він символізує готовність до чистих емоцій та контактів.

Темно-сірий діє (як і темно-синій) спокійно, повно та вагомо. Це колір стану гармонійної рівноваги, яка несе задоволення й виконання бажань.

Здавна сірий колір вважається основним для офіційного одягу, кольором дипломатів. Такий костюм не привертає до себе зайвої уваги, не відволікає від логічного плину думок, він є вишуканою рамою для портрету того, хто цей костюм одягає.

РІЗНОКОЛЬОРОВА вишивка дає вітальне насичення усім чакрам, особливо для нижніх. Кожна людина потребує різною мірою того чи іншого кольору для насичення своїх чакр. Наприклад, хворі на онкологію люди потребують більше зеленого. Білий колір сприймають не всі, для декого ці вишивки не мають сенсу, вони для них невидимі. Білі вишивки призначені для духовного споглядання, це високий смисловий та духовний план, висока, чиста, тонка енергетика. Велика кількість людей живе, в основному, нижніми чакрами, – це ті, хто насамперед прагне задовольнити

природні інстинкти – поїсти, випити, поспати. Такі особи білі речі не сприймають, вони люблять поліхромну яскраву вишивку, щоб усі кольори райдуги були там присутні. Інша категорія – це вітально сильні люди, як, наприклад, мешканці Карпат, що потребують поліхромності на генетичному рівні. Вони теж не сприймають білого шитва. Тому карпатські вишивки такі яскраві.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. http://arttime.at.ua/load/katalog_uzoriv/simvolika_ukrajinski_oji_vishivki/kolori_nacionalnoji_vishivki_bachennja_koloriv/52-1-0-656

*Сергієнко Анастасія
(Полтава, Україна)*

ОЛЬГА ПЕТРІВНА КОСАЧ-ПЧІЛКА – ВІЧНА БЕРЕГІНЯ УКРАЇНИ

Ольга Петрівна Косач (у дівочтві Драгоманова, літературний псевдонім Олена Пчілка) – поетеса, автор прозових та драматичних творів, перекладач, науковець, фольклорист, етнограф, публіцист, видавець, громадська діячка. Вона народилася у червні 1849 року на Полтавщині в місті Гадяч у сім'ї Петра Драгоманова. Але з роками, ставши відомою письменницею, взяла псевдонім Олена Пчілка. Українка за походженням і щира патріотка в душі вона пишалася своїм походженням і привчала дітей шанувати рідну землю, народ і звичаї.

У юності Ольга Петрівна закінчила Київський зразковий пансіон шляхетних дівчат пані Нельговської. Завдяки отриманій освіті і чудовому вихованню, блискуче володіла французькою і німецькою мовами, добре знала зарубіжну і російську літературу, музикувала.

Поетеса пишалася своїм козацько-гетьманським родом Драгоманів. «В нашій драгоманівській сім'ї, – згадувала Ольга Петрівна, – збереглася пам'ять про те, що пращур нашого роду був заволока з Греччини, по національному походженні таки грек; служив він драгоманом при гетьманському уряді, за гетьмана Богдана Хмельницького, в Чигирині» [5].

Величезний, можна сказати визначальний, вплив справив на Олену Пчілку її старший брат Михайло Драгоманов – людина блискучої освіти, публіцист, історик, письменник і вчений, будитель української суспільно-політичної думки. «...коли б не він, все життя моє минуло б зовсім по-іншому, зійшло на інший шлях», – зізнавалася Олена Пчілка.

У 1868 р. взяла шлюб з приятелем її брата – Петром Антоновичем Косачем. Будучи студентом юридичного факультету Петербурзького університету (згодом виключений за участь у «студентських безпорядках»), брав участь у похоронах Тараса Шевченка, активно співпрацювавзі «Старою громадою». Влітку цього ж року молода сім'я переїжджає на Волинь, до містечка Звягель (нині Новоград-Волинський) де пан Косач дістав посаду і мав свої чималі посілості. Ольга Петрівна доповнювала чоловіка, за якого вийшла заміж у дев'ятнадцять літ, своєю